

บทที่ ๖ : หมวด กิ ธาตุ

หมวด กิ ธาตุลง นา ปัจจัย

ลงแล้ว นา ปัจจัยคงรูป

ถ้าลงวิภัตติที่เป็นสระหรือมี อิ อากมอยู่หลังปัจจัย

ให้ลบสระ อา ทิ้งเสมอ

หมวด กี่ ชาติ ลง ษา ปัจจัย

กี่ ชาติ	ซื้อ	กี่ย+ษา+ติ	=กี่ยษาติ	ย่อมซื้อ
ชี่ ชาติ	ชนะ	ชี่ย+ษา+ติ	=ชี่ยษาติ	ย่อมชนะ
ฐี่ ชาติ	กำจัด	ฐี่ย+ษา+ติ	=ฐี่ยษาติ	ย่อมกำจัด
จี่ ชาติ	ก่อ	จี่ย+ษา+ติ	=จี่ยษาติ	ย่อมก่อ
ลี่ย ชาติ	กำจัด	ลี่ย+ษา+ติ	=ลี่ยษาติ	ย่อมเกี่ยว
ญี่ ชาติ	รู้	ญี่ย+ษา+ติ	=ญี่ยษาติ	ย่อมรู้
ผี่ย ชาติ	ไปรย	ผี่ย+ษา+ติ	=ผี่ยษาติ	ย่อมไปรย
มาย ชาติ	นับ	มาย+ษา+ติ	=มายษาติ	ย่อมนับ

ชาติที่หมายดอกจัน (*) เป็นอกัมมชาติ ชาติไม่เรียกหากรรม

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลีของธาตุในหมวด กิ ธาตุ

- ก **ชื่อ** : วาณิโซ สุวณฺณการสุส (บุคคลสุส) สนฺติกา ปสาธน์ กิณาติ.
อ.พ่อค้า ย่อมชื่อ ซึ่งเครื่องประดับ จากสำนัก (ของบุคคล)
ผู้กระทำซึ่งทอง.
- ข **ชนะ** : อรหันฺตา กิเลสฺโจเร ชินฺนฺติ.
อ.พระอรหันต์ ท. ย่อมชนะ ซึ่งโจรคือกิเลส ท.
: พุทฺโธ สพฺพกิเลสฺ อเชสิ.
อ.พระพุทธเจ้า ได้ทรงชนะแล้ว ซึ่งกิเลสทั้งปวง ท.
- ค **กำจัด** : พุทฺโธ โภธิญฺญาณฺน กิเลสฺ ฐฺนาติ.
อ.พระพุทธเจ้า ย่อมทรงกำจัด ซึ่งกิเลส ท. ด้วยพระโพธิญาณ

จิ สังสม : อริยสาวกา เทวสิกัม ปุณฺณานิ จินฺนติ.

อ. พระอริยสาวก ท. ย่อมสังสม ซึ่งบุญ ท. ทุก ๆ วัน.

สุ เกี้ยว : กสโก อตฺตโน สสุสานิ ลุณาติ.

อ. ชาวนา ย่อมเกี้ยว ซึ่งข้าวกล้า ท. ของตน.

ญา ฐี : มหาปณฺโญ ราชา สพฺพสิปฺปี ชานาติ.

อ. พระราชา ผู้มีปัญญามาก ย่อมทรงทราบ ซึ่งศิลปะทั้งปวง.

: พุทฺโธ สตฺตานํ จิตฺตวารํ อญฺญาสิ.

อ. พระพุทธเจ้า ได้ทรงทรงทราบแล้ว ซึ่งวาระแห่งจิต ของสัตว์ ท.

ผุ ไพรย :กุมารา อากาเส ปัสฺสูนิ ผุหนฺตติ.

อ.เด็ก ท. ย่อมไพรย ซึ่งฝุ่ น ท. บนอากาศ.

มา นั้บ :เสฏฺฐี อตฺตโน ฌนาหิ มินาติ.

อ.เศรษฐี ย่อมนั้บ ซึ่งทรัพย์ ท. ของตน.

ถู ชม :พุทฺโธ อปฺปมตฺเต ภิกฺขุ ฤณาติ.

อ.พระพุทธเจ้า ย่อมชมเชย ซึ่งภิกษุ ท. ผู้ไม่ประมาทแล้ว.

หลักเกณฑ์การประกอบกิจการในหมวด กี่ ธาตุ (เป็นกัตตุวาจก)

๑. ลักษณะของธาตุในหมวด กี่ ธาตุ

๑) มีการลง ษา ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายในกัตตุวาก เมื่อลงกับวิภัตติอาขยาตหมวด
วัตตมานา, ปัญจมี, ลัตตมี และหิยัตตินีวิภัตติ เช่น

ญา (ฐั)	ลง ษา ปัจจัยแล้วคงไว้	ญา+หา+ติ =ชานาติ	ย่อมรู้
ชิ (ชนะ)	ลง ษา ปัจจัยแล้วคงไว้	ชิ+หา+ติ =ชิหาติ	ย่อมชนะ

๒) มีการลบ ษา ปัจจัยท้ายธาตุทั้งหลายบ้าง เมื่อลงกับวิภัตติหมวดปโรกษา,
อชชัตตนิ, ภวิสสันติ และกาลาติปัตติวิภัตติ เช่น

ญา (ฐั)	ลง ษา ปัจจัยแล้วลบทิ้ง	ญา+หา+ติ =อญญาสิ	ได้รู้แล้ว
ชิ (ชนะ)	ลง ษา ปัจจัยแล้วลบทิ้ง	ชิ+หา+ส+อิ =อเชสิ	ได้ชนะแล้ว

๒.หลักเกณฑ์การประกอบกริยาในหมวด กิ ธาตุ เมื่อลง นา ปัจจัย (กัตตุวาก)

๑) เมื่อลงวิภัติที่ขึ้นต้นด้วยสระหลัง นา ปัจจัย เมื่อลง อิ อากมหลัง นา ปัจจัย หรือเมื่อลงวิภัติใดแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลัง นา ปัจจัย ให้ลบสระ อา ที่ นา เช่น

(๑)วิภัติที่ขึ้นต้นด้วยสระ (ลบสระ อา)

อี อัชชัตตนิ ชิ+นา+อี =ชินิ ชนะแล้ว

อนฺติ วัตตมานา ชิ+นา+อนฺติ =ชินอนฺติ ย่อมชนะ

(๒)วิภัติที่ต้องลง อิ อากม (ลบสระ อา) ทั้ง ๔ หมวด คือ ปโรกขา อัชชัตตนิ

ภวิสสันติ และ กาลาติปัตติ

ตฺถ อัชชัตตนิ ชิ+นา+อี+ตฺถ =ชินิตฺถ ชนะแล้ว

สุสฺติ ภวิสสันติ ชิ+นา+อี+สุสฺติ =ชินิสฺสุสฺติ ชนะแล้ว

(๓)วิภัติที่ลงแล้วมีพยัญชนะสังโยคอยู่หลังปัจจัย (ลบสระเสียงยาวที่

ปัจจัย เช่น อา, อี, อุ)

วฺเห	วัตตมานา	กี+นา+วฺเห	=กีนวฺเห	ย่อมนฺ
สฺสุ	ปัญญาณี	กี+นา+สฺสุ	=กีนสฺสุ	จงฺ
วฺโห	ปัญญาณี	กี+นา+วฺโห	=กีนวฺโห	จงฺ
ตฺถ	หิยัตตนี	กี+นา+ตฺถ	=กีนตฺถ	ชฺแล้ว
มฺห	หิยัตตนี	กี+นา+มฺห	=กีนมฺห	ชฺแล้ว

๒)กี ธาตุ (ชฺ) เมื่อลง นา ปัจจัยให้รัสสะ อี เป็น อี แล้วแปลง น ที่ นา
ปัจจัย เป็น ณ ได้

กี+นา+ติ =กีณาติ ย่อมมนฺ

๓) ญา ชาติที่ลง ติ, อนฺติ, ตฺ, อนฺตฺ วิภัตติเป็นต้นข้างหลังให้แปลง นา ปัจจัย เป็น ย ได้

ญา+นา+ติ	=นายติ	ย่อมรู้
ญา+นา+อนฺติ	=นายเร	ย่อมรู้ (แปลง อนฺติ เป็น เร)

๔) เมื่อลงวิภัตติหมวดอชฺชัตตนี้วิภัตติลง นา ปัจจัยได้บ้างในบางธาตุ เช่น

อ+ญา+นา+ส+อี	=อญญาสิ	ได้รู้แล้ว
อ+ชฺ+นา+ส+อี	=อเชสิ	ได้ชนะแล้ว

๕) เมื่อลง นา ปัจจัย แปลง อา ของ มา ชาติเป็น อิ แทนอน เช่น

มา+นา+ติ	=มินาติ	ย่อมนับ
----------	---------	---------

๓.การเปล่งรูปของธาตุในหมวด กิ ธาตุ

๑)ธาตุที่เปล่งรูปเมื่อลง ภา ปัจจัย

ญา ฐั	แปลงเป็น ชา	เช่น ชานาติ	ย่อมรู้ (เมื่อลง ภา ปัจจัยแล้วคงไว้)
		เช่น ชานิยา	พึงรู้
	แปลงเป็น ชั	เช่น ชญญา	พึงรู้ (เมื่อแปลง เอยฺย เป็น ญา)
	แปลงเป็น ภา	เช่น ภายติ	ย่อมรู้ (เมื่อแปลง ภา เป็น ย)
มา หนั	แปลงเป็น มิ	เช่น มินาติ	ย่อมหนั
กิ ฐั	รัสสะเป็น กิ	เช่น กิณาติ	ย่อมชั
มุ ฝั	แปลงเป็น ภู	เช่น โอบุณาติ	ย่อมฝั
มุน ฐั	แปลง มุน เป็น มุ	เช่น มุณาติ	ย่อมรู้

๒) ธาตุที่คงรูปเดิมเสมอเมื่อลง นว ปัจจัย

กี	ซื้อ	กี+นา+ติ	=กีนาติ	ย่อมซื้อ
ชิ	ชนะ	ชิ+นา+ติ	=ชินาติ	ย่อมชนะ
ฐุ	กำจัด	ฐุ+นา+ติ	=ฐุนาติ	ย่อมกำจัด
จิ	สั่งสม	จิ+นา+ติ	=จินาติ	ย่อมสั่งสม
ลุ	เกี่ยว	ลุ+นา+ติ	=ลุนาติ	ย่อมเกี่ยวตัด
ญา	รู้	อ+ญา+นา+ส+อิ	=อญญาสิ	ได้รู้แล้ว (คงรูปเมื่อเป็นอดีตกาล)
มุ	ไปรย	มุ+นา+ติ	=มุนาติ	ย่อมผิด, ย่อมไปรย

ฤ	ชม ฤ+นา+ติ	=ฤนาติ	ย่อชม
ปุ	ชำระ ปุ+นา+ติ	=ปุนาติ	ย่อชำระ
ปี	เอิบอิม ปี+นา+ติ	=ปีนาติ	ย่อยิบดี
มุ	ผูก มุ+นา+ติ	=มุนาติ	ย่อผูก
ริ	ไ้ไป ริ+นา+ติ	=รินาติ	ย่อไป
ลี	เร้นลี+นา+ติ	=ลินาติ	ย่อเร้น
วี	ทอ วี+นา+ติ	=วินาติ	ย่อทอ

๑)เอกทิวส์ เกวฏโฏ นทีย มจฺเฉ คเหตุวอ ออปเณ วิกุกิณนทิต.

.....

๒)สพพทนน ปน ฅมมทนน ชินนทิต.

.....

๓)ภิกขุ หิ ฅตงคฺ สนนทิตยิตวอ กิลเส ฅนนทิต.

.....

๔)คณนโกวิทอ ปน ภิกขุ อปเสถนคณเร ภิกขุ มินนทิต.

.....

๕)อชช กิเรโก กสโก ภูมีย ภูสํ โอปุนนทิต.

.....

๑)อ.รสแห่งธรรม ย่อมชนะ ซึ่งรสทั้งปวง.

.....

๒)อ.ความยินดีในธรรม ย่อมชนะ ซึ่งความยินดีทั้งปวง.

.....

๓)อ.พระราชา ย่อมชนะวิเศษ ซึ่งข้าศึก ท.

.....

๔)อ.พระพุทธเจ้า อนุญาตแล้ว ซึ่งจิวร ท. สาม.

.....

๕)อ.นายโคบาล ย่อมนับ ซึ่งแม่โค ท.

.....